

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลาง" นี้เป็นงานวิจัยคุณภาพ โดยศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลางในปัจจุบัน รวมถึงทัศนคติที่ชนชั้นกลางมีต่อสื่อมวลชนในฐานะเครื่องมือที่จะตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น ถึงแม้ว่าข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์จะสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญในที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในพื้นฐานของข้อมูล และเป็นเกณฑ์หลักสำคัญในการที่ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมาในการศึกษาก็คือ "ภาพรวมเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์" ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการสะท้อนให้เห็นถึงเบื้องหลังความคิดเห็นและข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นข้อมูลสำคัญซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถละทิ้งไปโดยไม่นำมารวบรวมและนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อการทำทำความเข้าใจในตัวชนชั้นกลางอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอการอธิบายผลการวิจัยออกเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : เป็นการนำเสนอ "ภาพรวมเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ " เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ในแง่มุมที่นอกเหนือไปจากบทสัมภาษณ์ ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล รวมไปถึงวิธีการที่ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลเหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูล

ส่วนที่ 2 : เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ "คุณภาพของข้อมูล" จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่ออธิบาย

1. รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลาง
2. ทัศนคติของชนชั้นกลางที่มีต่อหนังสือพิมพ์
3. อุดมการณ์และการตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น

ส่วนที่ 1 : ภาพรวมเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 18 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำงานในสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์จำนวน 4 คน และ กลุ่มชนชั้นกลางทั่วไปจำนวน 14 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกคุณสมบัติตามเกณฑ์ของงานวิจัยนี้

ก) กลุ่มสื่อมวลชน (ประเภทหนังสือพิมพ์)

สำหรับกลุ่มแรก ซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอาชีพในสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในส่วนของคุณสมบัติของงานในฐานะสื่อมวลชนมากกว่าลักษณะเชิงคุณภาพของบุคคล ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลตามความรับผิดชอบของงาน ทั้งในความสัมพันธ์ต่อภาพรวมของหนังสือพิมพ์ และในความสัมพันธ์เฉพาะเนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ เช่น บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ นักข่าว และผู้จัดทำคอลัมน์ ได้แก่

1. คุณฐากร บุนปาน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ข่าวสด
2. คุณสันหัตถ์ กรณี เจ้าของคอลัมน์ วายทวนน้ำ หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์
3. คุณพนา จันทรวโรจน์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น
4. คุณธงชัย คงสินธุ์ นักข่าวภูมิภาค หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ

หนังสือพิมพ์จะเป็นทั้งตัวรับภาพและสะท้อนภาพของชนชั้นกลางในการสื่อสารทางการเมือง นั่นก็คือการสะท้อนให้เห็นวิธีการต่อสู้ทางความคิดของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ความเห็นของสื่อมวลชนจึงเป็นด้านหนึ่งของการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองของชนชั้นกลาง เช่นเดียวกับการที่ชนชั้นกลางมีทัศนะบางอย่างต่อหนังสือพิมพ์ และได้สะท้อนความคิดเห็นและการปฏิบัติตนกับสื่อออกมาในแนวทางต่าง ๆ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์นี้จึงมีความสำคัญในฐานะของสื่อมวลชนผู้เฝ้ามองความเคลื่อนไหวของสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารทางการเมืองกับชนชั้นกลางอย่างใกล้ชิด

ข) กลุ่มชนชั้นกลางทั่วไป

สำหรับกลุ่มที่ 2 ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับลักษณะเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นชนชั้นกลางทั่วไป โดยได้คัดเลือกจากความหลากหลายในเชิงอาชีพเป็นเบื้องต้น และข้อพิจารณาในลำดับต่อ

มาก็คือ “พฤติกรรมในการสื่อสารทางการเมือง” จากความเป็นชนชั้นกลางที่เอาใจใส่ต่อข้อมูลข่าวสาร และวิธีการแสดงออกในกระบวนการสื่อสารที่หลากหลาย รวมไปถึงแนวคิดและอุดมการณ์ที่มีต่อการเมืองและสังคม ลักษณะเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหลายนี้จึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า พวกเขาต่างเป็นชนชั้นกลางที่ให้ความสนใจอย่างมาก (Highly Sensitive) กับปรากฏการณ์รอบตัวโดยเฉพาะในการเป็นกลุ่มคนที่มีความสนใจทั้งในเรื่องการเมืองและสื่อมวลชน (Highly Politicize and Highly Media Involved) ซึ่งสังเกตได้จากความสามารถในการตอบคำถามในประเด็นต่าง ๆ ของผู้วิจัยซึ่งเป็นคำถามที่ต้องใช้การวิเคราะห์ในเวลาอันจำกัด ดังนั้น ก่อนที่จะอธิบายผลการวิจัยเชิงคุณภาพของข้อมูล ผู้วิจัยจึงขอเสนอลักษณะเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คน ไว้ดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติ บุญงามอนงค์ เป็นเจ้าหน้าที่ในองค์กรพัฒนาเอกชน (มูลนิธิโกลด์คิมทอง) ในส่วนของกลุ่มละครกระเจงกา ผู้วิจัยได้พบกับคุณสมบัติครั้งแรกในเครือข่ายข้อมูลแห่งหนึ่ง ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการที่เคยได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมาบ้าง จากหลักฐานการพูดคุย ตอบโต้กันทางข้อความเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าคุณสมบัติเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสนใจอย่างมากในข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งสามารถนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงเหตุผลประกอบต่าง ๆ ไปจนถึงการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างดี และในความหมายของการโต้ตอบทางความคิดดังกล่าว รวมถึงที่ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ในภายหลัง ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์บางอย่างที่ปรากฏขึ้น ทั้งที่เป็นแนวคิดและวิธีปฏิบัติต่อสังคม รวมไปถึงการมีกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการสื่อสารระหว่างคนในสังคม

2. คุณวิภา ดาวมณี เจ้าหน้าที่ระดับสูงของบริษัท สยาม ทีวี แอนด์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์คุณวิภาโดยผ่านการแนะนำของบุคคลท่านหนึ่ง จากสายงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน รวมทั้งประสบการณ์การเขียนบทความต่าง ๆ คุณวิภาจึงเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความน่าสนใจในแง่ของการมองผ่านทะลุสื่อมวลชน รวมไปถึงสังคมที่ผูกพันอยู่กับข้อมูลข่าวสาร กับการหาแนวทางในการมีกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ

3. คุณบุษยา บุชาธรรม พนักงานบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด จบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ ผู้วิจัยรู้จักคุณบุษยาในเครือข่ายเดียวกันกับคุณสมบัติ ความสนใจของผู้วิจัยอยู่ที่แนวคิดของคุณบุษยาที่ยึดเอาศาสนาเป็นหัวข้อในการพูดคุยกับบุคคลอื่น และแนวคิดดังกล่าวยังปรากฏให้เห็นจากคำสัมภาษณ์ ซึ่งสะท้อนถึงการนำเอาศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต วิธีคิด และการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม อย่างเช่น หัวข้อ “การทำงาน” ที่เคยคิดว่าอยากทำงานด้านมูลนิธิ หรือการเลือกบริษัทที่จะทำงานด้วย โดยดูจากแนวทางและอุดมการณ์ของบริษัท โดยเฉพาะบริษัทบางจากที่ผู้บริหาร

ได้ให้ความสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้คุณบุชาเลือกที่จะเข้ามาทำงานในส่วนของงานที่เชื่อมต่อระหว่างธุรกิจ กับสังคมและชุมชน (สำนักงานแผนกิจการ) นอกจากนี้ยังมี การรวมกลุ่มกันการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม (TEDNET) ขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้คุณบุชายังให้ความสนใจเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง โดยได้มีการเข้าร่วมฟังสัมมนาทางการเมืองบ้างเป็นครั้งคราว

4. คุณวรวรรณ เปรมสุข Creative Group Head ของ บริษัทโฆษณาแห่งหนึ่ง จบการศึกษาระดับปริญญาโท ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เนื่องจากเป็นคนทำงานอยู่ในแวดวงสื่อ ทำให้เป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารค่อนข้างมาก จึงสามารถมองเห็นเบื้องหลังบางอย่างของสื่อด้วยตนเอง อีกทั้ง การเคยผ่านช่วงความทรงจำในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ผู้เข้าร่วมในเหตุการณ์โดยตรง แต่เป็นความสนใจที่ผ่านตัวบุคคลซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวที่ได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ อุดมการณ์ในช่วงนั้นถ่ายทอดมาเป็นแนวคิดส่วนตัวและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน

5. คุณศศิน พัฒนภิรมย์ ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย จบการศึกษาระดับปริญญาโท ทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้วิจัยได้ติดต่อสัมภาษณ์ผ่านการแนะนำของบุคคลหนึ่ง โดยเห็นว่าคุณศศินเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารการเมือง และเป็นนักกิจกรรมมาตั้งแต่ครั้งสมัยเรียนมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ก่อนหน้านี้ จะเข้ารับราชการ ยังเคยได้ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเป็นงานที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เป็นบุคคลที่เรียกขานตัวเองว่าเป็น "คนจนรุ่นใหม่" โดยมองตัวเองในฐานะปัจเจกว่า "ไม่ใช่พวกทุนนิยม ไม่ใช่พวกประชาธิปไตย แต่เป็นเสรีนิยม"

6. คุณปฐม สรรพชุตญาณ พนักงานบริษัทส่งออก จบการศึกษาระดับปริญญาตรี การทำงานในภาคธุรกิจทำให้คุณปฐมมีมุมมองที่แตกต่างออกไปจากบุคคลที่กล่าวมา เพราะการต่อสู้ดิ้นรนในชีวิตประจำวัน ทำให้โอกาสกิจกรรมที่เคยได้ทำ อย่างเช่น การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง สามารถทำได้น้อยลง กลุ่มที่เคยพูดคุยกันก็กระจัดกระจายกันไปเพราะภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้เป้าหมายชีวิตเปลี่ยนไปจากที่เคยมีอุดมการณ์เพื่อมวลชน (สมัยทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัย) มาเป็นการมีเป้าหมายในการเอาตัวให้รอดในสังคมที่ต้องทำการแข่งขันและช่วยตัวเอง โดยคำที่ตรงตัวและถูกเอ่ยถึงอย่าง สั้น ๆ ก็คือ การหา "เงิน" ให้ได้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม เขาก็ไม่ได้ทิ้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับการเมืองไปเสียทีเดียว เพราะเขาได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่ง โดยมีความตั้งใจว่าจะช่วยเป็นกระบอกเสียงเล็ก ๆ ให้กับพรรคการเมืองที่เขาชื่นชอบ

7. คุณศยามล ไกยูรวงศ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมาย ของ มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ จบ การศึกษาระดับปริญญาโท ทางด้านนิติศาสตร์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเน้น ประเด็นในส่วนของเรื่องสิ่งแวดล้อม ทำให้มีโอกาสได้คลุกคลีกับชาวบ้านที่มีปัญหาในเรื่องการใช้ ประโยชน์จากผืนป่า และได้เขียนบทความวิชาการเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติป่าชุมชน ลงในหนังสือพิมพ์ ผู้จัดการ รวมทั้งเคยทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกับสมัชชาคนจน หรือประสานกับ กรรมการิการฯ ในการพิจารณากฎหมายหรือเรื่องร้องเรียนจากชาวบ้าน ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจก็คือ คุณศยามล เป็นบุคคลที่คลุกคลีทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติ และมีช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองหลาย ช่องทางทั้งที่เป็นสื่อมวลชน หรือเครือข่ายสื่อสารของตนเอง ทำให้วิธีการสื่อสารทางการเมืองของคุณ ศยามลมีรูปแบบที่หลากหลาย ตั้งแต่ชนชั้นปกครอง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ การสร้างความเข้าใจและการประสานประโยชน์ของคนในสังคมให้มีขึ้นร่วมกัน

8. คุณเฉลิมพร อุ่นแก้ว อาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เป็นบุคคลที่ผ่านประสบการณ์ การรับรู้เหตุการณ์ทั้ง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อาจารย์เฉลิมพรมี ความสนใจการเมืองที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่ผู้ติดตามข่าวสาร หากแต่ยังร่วมเขียนบทความทางการเมืองลง ในหนังสือพิมพ์ ภายใต้นามปากกา “เฉลิมพร เสรีภาพ” และโดยเฉพาะในช่วงเหตุการณ์ พฤษภาคม 2535 ก็ยังได้เขียนบทความโจมตีทหารอย่างรุนแรง ใน หนังสือพิมพ์สยามรัฐ นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วม กิจกรรมทางการเมืองมากมาย เช่น การสมัครลงเลือกตั้งสภาว่างรัฐธรรมนูญ หรือการมีความคิดที่จะลง สมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่อุปสรรคที่สำคัญในการเข้าสู่ระบบการเมืองคือ ปัญหา เรื่อง “เงิน” หรือแม้แต่กระทั่งความคิดที่จะเป็นผู้จัดรายการวิเคราะห์การเมืองทางสถานีวิทยุ ก็กลับ ประสบปัญหาในเรื่องเดียวกัน

9. คุณกัญจวีลดา เนียมแสง อาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน ด้วยข้อจำกัดในเรื่องเวลาที่ใช้ในการ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงได้ข้อมูลเบื้องต้นมาไม่มากนัก หากพอที่กล่าวได้ว่าความเป็นชนชั้นกลางกับการมี อาชีพอาจารย์สำหรับคุณกัญจวีลดา น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บทบาทในการสื่อสารทางการเมืองมีค่าน ใช้น้อย ซึ่งแตกต่างไปจากคุณเฉลิมพรอย่างสิ้นเชิง โดยผู้วิจัยยึดเอาจากคำสัมภาษณ์ที่คุณกัญจวีลดา มองตัวเองว่าอยู่ในระดับที่ไม่ต้องเจอกับปัญหาเรื่องการกินอยู่และการประกอบอาชีพมากนัก จึงไม่ได้ให้ ความสนใจอย่างจริงจังกับปัญหาที่ปรากฏอยู่ในสังคม

10. คุณรัตนวรรณ เผ่าวนิช คุณครูสอนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง เคยทำ งานในวงการข่าวและสื่อมวลชนก่อนที่จะมาทำอาชีพครู เคยผ่านประสบการณ์การเดินทางใน เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้เป็นผู้ที่ให้ความสนใจต่อข่าวสารการเมืองและมีแนวความคิดทาง

การเมืองของตนเองอย่างเด่นชัด แต่โอกาสในการแสดงบทบาทในการสื่อสารทางการเมืองกลับมีน้อยลงเมื่อมีข้อจำกัดเกี่ยวกับครอบครัว รวมถึงกรอบของงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันทำให้วิถีคิดและการแสดงออกในการสื่อสารทางการเมืองเปลี่ยนรูปแบบไปด้วย

11. คุณโกศิต ปัญญาเศรษฐ เป็นผู้จัดการทั่วไปในบริษัทรักษาความปลอดภัยแห่งหนึ่ง ผู้วิจัยพบชื่อของเขาในคอลัมน์ตอบปัญหาในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยคุณโกศิตใช้ชื่อจริงและลงที่ติดต่อไว้ในจดหมายฉบับนั้น จากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ คุณโกศิตเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารการเมืองมาโดยตลอด และมักจะแสดงความคิดเห็นทั้งในสื่อมวลชนและการเขียนจดหมายไปถึงผู้มีอำนาจในการสั่งการหรือรับผิดชอบต่อบ้านเมือง เช่น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นต้น นอกจากนี้คุณโกศิตยังเป็นผู้กว้างขวางในท้องถิ่นคนหนึ่ง จากคำบอกเล่านั้น อาจจะนับได้ว่าหากมีการเลือกตั้งครั้งใด คุณโกศิตก็สามารถทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนให้กับบุคคลนั้นหรือพรรคการเมืองนั้นได้

12. คุณชาคริต สุดสายเนตร จบการศึกษาชั้นปริญญาโท ปัจจุบันมีทำงานด้านการผลิตข่าวให้กับสถานีโทรทัศน์ ITV ในส่วนของข่าวด้านสังคม ถึงแม้จะเป็นผู้ที่ทำงานด้านข่าวสารอยู่ก็ตาม แต่มุมมองที่ได้จากคุณชาคริตนั้นเป็นมุมมองของคนที่ใช้สื่อมากกว่าจะเป็นผู้ที่ทำสื่อ อย่างไรก็ตาม การอยู่ในแวดวงสื่อมวลชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คุณชาคริตเข้าใจวิธีการทำงานของสื่อ รวมทั้งข้อจำกัดในการทำข่าว และได้เหตุผลในฐานะคนทำสื่อในการตอบคำถามสัมภาษณ์บางคำถามด้วย

13. คุณพิเชียร อำนางวรประเสริฐ นักธุรกิจและสื่อมวลชน ผู้วิจัยเคยติดตามรายการที่คุณพิเชียรจัดทางไทยสกายเคเบิลทีวี แต่ที่ได้ทำการติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์เนื่องด้วยการปรากฏตัวของคุณพิเชียรในการเข้ายื่นหนังสือเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลลาออก จนเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรูปแบบพฤติกรรมสื่อสารที่แตกต่างไปจากกลุ่มที่สัมภาษณ์คนอื่น (ในความหมายของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ค่อนข้างสูง) นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลที่อยู่ในแวดวงธุรกิจและสื่อมวลชนในเวลาเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ผ่านช่วงเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองทั้ง 3 ครั้ง ทำให้ผู้วิจัยสนใจแนวคิดทางการเมืองและรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองที่เปิดเผยต่อสาธารณะของบุคคลนี้เป็นอย่างมาก

14. คุณลือชา ชับมัน อาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน เป็นบุคคลหนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลานาน ปัจจุบันนอกจากอาชีพงานสอนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาข้อมูลด้านตลาดหลักทรัพย์ โดยแนวคิดจากประสบการณ์ตัวแล้ว อาจารย์ลือชาได้ใช้หลักทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต แต่จากภาพโดยทั่วไปที่ผู้วิจัยสังเกตจะพบว่า อาจารย์ลือชามีแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองใน

รูปแบบที่แตกต่างจากคนอื่นเช่นเดียวกัน นั่นก็คือ การมีสถานภาพเป็นผู้รับสารเพียงอย่างเดียว โดยมีเหตุผลตามที่จะปรากฏในผลการวิจัย และเป็นตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับหลาย ๆ คนในสังคมไทย

จากลักษณะเชิงคุณภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คนนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏหรือแสดงให้เห็นว่าชนชั้นกลางมีการสื่อสารทางการเมืองอย่างไร ในอันที่จะตอบสนองผลประโยชน์แห่งอุดมการณ์ทางชนชั้นที่แต่ละฝ่ายยึดถือ ด้วยการวิเคราะห์แจกแจงบทบาทในการสื่อสารทางการเมืองไว้ในส่วนต่อไป

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลาง

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คนที่เป็นชนชั้นกลางทั่วไปนั้นพบว่า ผู้วิจัยสามารถจัดรูปแบบการสื่อสารอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 4 รูปแบบตามลักษณะการสื่อสารที่เกิดขึ้นตามตำแหน่งและวิธีการต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร คือ

1. ในฐานะผู้รับสาร (Receiver) เป็นการเปิดรับข่าวสารที่มีทิศทางการสื่อสารเป็นแบบทางเดียวระหว่างผู้รับสารกับสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ โดยที่ผู้รับสารไม่มีเป้าหมายในการเป็นผู้ส่งสาร อันเนื่องมาจากการพุ่งความสนใจไปที่เนื้อหาของสารที่ต้องการเปิดรับอย่างมาก
2. ในฐานะผู้ส่งสารโดยใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล (Sender in Inter-personal Communication) เป็นการสื่อสารที่ให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ในฐานะผู้ส่งสารนั้นการมีสัมพันธภาพดังกล่าวจะทำให้การสื่อสารทางการเมืองประสบผลสำเร็จในแง่ของการโต้ตอบทางการเมือง และความสามารถในการโน้มน้าวใจบุคคลอื่นในทางการเมือง
3. ในฐานะผู้ส่งสารในช่องทางสื่อมวลชน (Sender in Mass Communication) เป็นความพยายามของผู้ส่งสารที่จะครอบครองพื้นที่การสื่อสารทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ เนื่องจากกระบวนการของการใช้ช่องสารค่อนข้างที่ซับซ้อนและยังถูกจำกัดในเรื่องพื้นที่การแสดงผล ทำให้โอกาสในการใช้สื่อมวลชนของบุคคลทั่วไปขึ้นอยู่กับโอกาสของสื่อมวลชนค่อนข้างมาก และการที่จะสามารถใช้ช่องทางสื่อมวลชนได้อย่างเต็มที่นั้นการเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในประเด็น

ทางสังคมจะมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอิทธิพลทางสถานภาพในการยึดเอาพื้นที่ของสื่อมวลชนในการเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองที่แตกต่างกัน

4. การเป็นผู้ส่งสารในการสื่อสารแบบเครือข่าย (Sender-Receiver in Network Communication) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีลักษณะการเกิดของ"กลุ่มเฉพาะ" ในการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า ชุมชนทางความคิด โดยมีเครื่องมือที่ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม เครื่องมือการสื่อสารที่กล่าวถึงนี้สามารถแยกออกตามลักษณะการดำเนินการได้เป็น 2 แบบ คือ เครื่องมือที่เป็นกิจกรรม ที่จะช่วยสร้างให้กลุ่มสามารถสื่อสารและทำความเข้าใจในเรื่องเดียวกัน และเครื่องมือที่เป็นอุปกรณ์การสื่อสาร จำพวกเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากกับการสร้างเครือข่ายการสื่อสารแบบอิเล็กทรอนิกส์

หลังจากที่ได้แบ่งรูปแบบการสื่อสารตามลักษณะทั้ง 4 นี้แล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คน ถึงเนื้อหาและแบบแผนของรูปแบบการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งในการอธิบายข้อมูลลำดับต่อไปจะเป็นการเสนอรายละเอียดของแต่ละรูปแบบการสื่อสารของชนชั้นกลางได้ดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลางในฐานะผู้รับสาร

การเปิดรับข่าวสารถือเป็นพฤติกรรมเบื้องต้นของการสื่อสารทางการเมือง ทุกคนที่ทำการสื่อสารจะต้องแสวงหาข้อมูลหรือรับทราบข่าวสารก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินกระบวนการสื่อสารอื่น ๆ สำหรับชนชั้นกลางในฐานะผู้รับสารนั้น ต่างก็มีลักษณะและวิธีการในการสื่อสารทางการเมืองที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยขอเสนอภาพรวมของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนต่าง ๆ ของผู้รับสาร เพื่อที่จะได้เข้าใจว่า ชนชั้นกลางมีพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การอธิบายการเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป ตามรายละเอียดดังนี้

- 1.1 แบบแผนการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ
- 1.2 แบบแผนการเปิดรับข่าวสารเฉพาะจากสื่อหนังสือพิมพ์
- 1.3 แบบแผนของการเป็นผู้รับ-ส่งข่าวสาร

1.1 แบบแผนการเปิดรับสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ

สำหรับการอธิบายหัวข้อนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแบบแผนการเปิดรับสารจากสื่อต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

- (ก) วิทยุ
- (ข) โทรทัศน์
- (ค) หนังสือพิมพ์
- (ง) อินเทอร์เน็ต

จากข้อมูลสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเป็นหลัก พบว่าแต่ละคนจะมีการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนทุกประเภท ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ซึ่งจะมีการเปิดรับที่แบบสลับกันไปตามความเหมาะสมและเงื่อนไขของแต่ละบุคคล ยกเว้นการใช้อินเทอร์เน็ตในการเปิดรับข่าวสารที่ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 4 คนเปิดรับเพิ่มเติมขึ้นมาจากสื่ออื่น ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ

	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์	อินเทอร์เน็ต
สมบัติ บุญงามอนงค์	**	**	**	**
วิภา ดวามณี	**	**	**	-
บุชา บุชาธรรม	**	**	**	**
วรวรรณ เปรมสุข	*	***	**	-
ปฐม สรรพเขตญาณ	*	*	***	-
ศศิน พัฒนภิรมย์	*	***	***	-
ศยามล ไกยูรวงศ์	*	***	***	-
ลือชา ชัยมัน	**	*	**	***
รัตนวรรณ เผ่าวนิช	*	**	***	-
โกศิต ปัญญเศรษฐ์	***	**	**	-
เฉลิมพร อุ่นแก้ว	***	**	***	***
กัญฐ์ลดา เนียมแสง	*	*	**	-
ชาคริต สุตสายเนตร	**	**	**	-
พีเชียร อำนาจจรประเสริฐ	***	***	***	-

จากตารางจะพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากแหล่งสารที่เป็นสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ มากน้อยแตกต่างกัน สอดคล้องกับลักษณะของชนชั้นกลางที่มีเสรีภาพในการเปิดรับข่าวสาร และมีความสามารถในการเลือกใช้สื่อมวลชนตามความต้องการด้านข้อมูล อย่างไรก็ตาม จากแบบปริมาณการเปิดรับข่าวสารที่แตกต่างกันของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คนนี้ สามารถนำมาอภิปรายถึงแบบแผนการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนที่แตกต่างกันได้อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะขออธิบายเรียงตามประเภทของสื่อที่เปิดรับดังต่อไปนี้

ความหมายของสัญลักษณ์

* น้อย ** ปานกลาง ***มากที่สุด - ไม่ได้ใช้เลย

(ก) วิทยุ

1) จำนวนผู้ใช้และปริมาณการใช้สื่อวิทยุ

สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ 14 คนพบว่า มีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 3 คนที่เปิดรับสื่อวิทยุในการเปิดรับข่าวสารมากที่สุด ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 4 คน จะเปิดรับสื่อวิทยุควบคู่ไปกับสื่อมวลชนประเภทอื่น และผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 7 คนที่เหลือมีการใช้สื่อวิทยุในการเปิดรับข่าวสารน้อยกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ดังนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า แบบแผนหลักของการใช้สื่อวิทยุของผู้ให้สัมภาษณ์คือการใช้ควบคู่ไปกับสื่อมวลชนประเภทอื่นในการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง หรือเป็นการใช้ตามความเคยชินในชีวิตประจำวัน

2) เหตุผลในการเปิดรับข่าวสารจากวิทยุ

- ลักษณะของสื่อ เนื่องจากการเปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุมีข้อได้เปรียบสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ ในแง่ของความเร็วของข่าวสาร วิทยุจึงให้ความ "สด" ของรายการที่ออกอากาศแก่ผู้เปิดรับข่าวสาร เช่น การรายงานข่าวต้นชั่วโมง การสัมภาษณ์ หรือการแสดงความคิดเห็น ข้อได้เปรียบดังกล่าวจึงเป็นตัวกระตุ้นความสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากวิทยุ โดยเฉพาะรายการที่มี Phone-in เข้าไปแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในรายการประเภทเดียวกัน

"ผมใช้วิทยุมากที่สุด โดยเฉพาะรายการที่ได้ฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ด้วย มันดีในแง่ของการมีส่วนร่วม ประเด็นมันก็จะทันสมัยไปตามกระแสข่าวในแต่ละวัน" (โกสิต ปัญญเศรษฐ์, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2540)

การที่สื่อวิทยุเข้ามามีบทบาทกับชนชั้นกลางมากขึ้นก็เนื่องมาจากการไปกันได้ของสื่อกับวิถีชีวิตของคนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครที่มีภาระทั้งในด้านการงานและภาระการเดินทาง เห็นได้จากการมีสถานีวิทยุอย่าง จส.100 ที่ให้ข้อมูลด้านการจราจรและข่าวสารกับคนกรุงเทพ ที่เอื้ออำนวยให้กับกลุ่มชนชั้นกลางที่มีพาหนะเป็นของตัวเอง รวมไปถึงการมีรายการข่าว หรือวิเคราะห์ข่าว ซึ่งจะเป็น

รายละเอียดเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับความแตกต่างของลักษณะการใช้ของบุคคลทั้ง 3 นอกจากการเป็นเพียงผู้รับสารจากวิทยุ นั่นก็คือ "1 ใน 3 มีบทบาทในการเป็นผู้จัดรายการด้วย" (พิเชียร อำนางวรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2540)

รายการที่มีเนื้อหาหนัก ก็น่าจะเป็นรายการเหมาะสำหรับคนที่สนใจการเมืองอย่างจริงจัง การเปิดรับข่าวสารด้วย “การฟัง” ทำให้สื่อวิทยุได้เข้ามามีบทบาทเป็นเสมือนผู้เล่าเรื่องการเมือง ทำให้ผู้ฟังสามารถฟังการเล่าเรื่องได้ในช่วงเวลาปกติได้โดยไม่ต้องละกิจกรรมอื่นในการเปิดรับข่าวสาร

- รูปแบบการดำเนินงานของสื่อ ถึงแม้ว่าสื่อวิทยุจะอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานของรัฐ แต่การดำเนินงานยังคงเป็นของเอกชน ดังนั้นรายการทางการเมืองยังคงเป็นรายการที่ควบคุมไม่ได้ เนื่องจากเป็นรายการสด และยังเป็นเวทีการแสดงความคิดเห็นที่บริสุทธิ์กว่าในสื่ออื่น เพราะความเป็นไปได้ที่ “หน้าม้า” ตามความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นผู้โทรเข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการวิทยุ อาจทำได้ยากเพราะเป็นรายการสด แตกต่างจากสื่ออื่นที่การแสดงความคิดเห็นอาจถูกคัดเลือกจากสื่อมวลชนในการนำเสนอผ่านสื่อ (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

3) วิธีการเปิดรับข่าวสารจากวิทยุ

- เนื้อหาที่เปิดรับ จากประวัติศาสตร์ของสื่อวิทยุที่ผ่านมา ล้วนแต่มีลักษณะของการเป็นสื่อที่ “เปิดเพลงสลับโฆษณา” เสียเป็นส่วนใหญ่ รายการข่าวหรือเนื้อหาสาระต่างก็เป็นการผลิตของทางราชการ เช่น กองทัพ และ กรมประชาสัมพันธ์ หรืออาจจะเป็นของสำนักข่าว สถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ทำหน้าที่เพียงแค่อายงานข่าว และให้ความรู้เท่านั้น แต่จากสภาพการตื่นตัวทางการเมืองในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 และหลังจากนั้นเป็นต้นมา ประชาชนโดยเฉพาะชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครได้ให้ความสนใจกับข่าวสารการเมืองอย่างมาก ทำให้สถานีและเจ้าของรายการเริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง ในขณะที่เดียวกันต่างก็แข่งขันกันผลิตรายการดังกล่าวออกมามากมาย ซึ่งเห็นได้ชัดจากการเปิดฟังวิทยุของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เปิดรับสื่อวิทยุมากที่สุด และ ที่ใช้ควบคู่กับสื่อมวลชนอื่น ๆ นั้น จะมีการเลือกเปิดรับรายการที่เน้นสาระและข่าวสารมากกว่า รายการที่เน้นความบันเทิงเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ทิศทางและเนื้อหาของรายการเป็นส่วนสำคัญที่ผู้ให้สัมภาษณ์เลือกเปิดฟังวิทยุ โดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์มักจะได้รับแต่สถานีที่เสนอรายการข่าวเป็นหลัก

“เรามีสถานี มีรายการวิทยุดี ๆ ให้ฟังกันบานเลยนะ ฟังวิทยุแล้วได้ความรู้มากมายเลย แล้วอย่างเราก็มีสถานีค่อนข้างหลากหลาย ตั้งแต่ 101, 102.5, 97.5, 96, 105 เยอะมาก เราอาศัยทัศนะกันเต็มที่แล้ว ทั้งที่สนใจในเรื่องการเมือง สังคม ซึ่งในต่างจังหวัดมันไม่มีแบบนี้ นี่ถ้าต้องไปอยู่ต่างจังหวัดก็คงจะสมองเหี่ยว เพราะสมองมันคงไม่โต มันไม่มีปฏิกริยาการติดกันทางความคิด” (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่เปิดรับข่าวสารจากวิทยุทราบรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งสารทางวิทยุ FM ว่ามีรายการใดบ้างที่เป็นรายการข่าว และได้ให้ความสนใจกับรายการที่ออกอากาศเป็นสถานีข่าวสารโดยเฉพาะ เพื่อที่จะได้รับข่าวสารสาระตามความต้องการ อันเป็นเสรีภาพของชนชั้นกลางในการเลือกรูปแบบรายการข่าวทางวิทยุ และเลือกเนื้อหาที่อยากฟัง และเป็นเสรีภาพที่คนต่างจังหวัดซึ่งรับฟังวิทยุภายในท้องถิ่นไม่มี หรือถ้ามีก็น้อยกว่ามาก

นอกจากนี้ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของรายการข่าวสารในคลื่นวิทยุแบบเดียวกันซึ่งสะท้อนปรากฏการณ์ที่สื่อวิทยุได้เข้ามามีบทบาทในการตอบสนองพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารของคนชั้นกลางโดยการนำเสนอข่าวสารและเรื่องราวสาธารณะ (Public Affair) ที่มีเนื้อหาผูกพันกับวิถีชีวิตคนชั้นกลาง ไม่ว่าจะเป็นรายงานเศรษฐกิจ รายงานข่าวการเมือง ฯลฯ

สิ่งที่น่าสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากวิทยุของผู้ให้สัมภาษณ์ก็คือ นอกเหนือไปจากความสนใจข่าวสารและเนื้อหาสาระต่าง ๆ จากผู้จัดรายการแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ยังให้ความสนใจเป็นพิเศษกับรายการที่มีผู้ฟังคนอื่นร่วมออกอากาศเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวสาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสนใจ และความชื่นชอบของผู้ให้สัมภาษณ์ในรายการที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังสามารถแสดงบทบาทร่วมในทางการสื่อสาร (บุชา บุชาธรรม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2539) แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ใช้สื่อวิทยุในการเปิดรับข่าวสารมักจะอยู่ในฐานะผู้ฟังมากกว่าจะเป็นผู้ส่งสาร ทั้งนี้สื่อวิทยุมีข้อจำกัดในเรื่องของโอกาสในการเข้าไปใช้สื่อเพื่อแสดงความคิดเห็น ถึงแม้ว่ารายการที่ออกอากาศจะเป็นรายการสด แต่ผู้รับฟังที่อยากได้ตอบกับสื่อจะต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการติดต่อเข้าไปยังรายการ (ทั้งที่ใช้โทรศัพท์ในอาคารบ้านเรือน หรือแม้กระทั่งการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่) ผู้ให้สัมภาษณ์จึงมักอยู่ในบทบาทของผู้ร่วมเหตุการณ์มากกว่าผู้ร่วมในรายการ เสียเอง

มีข้อแตกต่างของลักษณะการใช้ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ในแง่ของการใช้สื่อวิทยุที่พบว่ามีกลุ่มที่ใช้สื่อวิทยุในการเปิดรับข่าวสารน้อยกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นอาจมีการเปิดรับสื่อเพื่อความบันเทิงเนื่องจากได้ใช้สื่อมวลชนอื่นในการเปิดรับข่าวสารแทนไปก่อนหน้านี้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ก็ยังสามารถรับข่าวสารจากวิทยุได้ ทั้งนี้เป็นสาเหตุมาจากการที่รายการวิทยุต่าง ๆ จะมีช่วงข่าวแทรกไว้ในรายการของสถานีอยู่ตลอดเวลา เช่น ข่าวของกรมประชาสัมพันธ์ หรือข่าวต้นชั่วโมงที่รายงานโดยสำนักข่าวต่าง ๆ

เช่น วิทยุ รัฐสภา (87.5 MHz) , วิทยุเนชั่น (89.5 MHz) เป็นต้น (ดูรายละเอียดได้จาก ภาคผนวก ก)

- ข้อจำกัดในการเปิดรับ แม้ว่าสื่อวิทยุมีลักษณะเป็น Hot Media แต่รายการที่ออกอากาศจะมีกำหนดเวลาที่แน่นอน ทำให้ผู้ฟังที่ติดตามรายการอย่างสม่ำเสมอจะไม่พลาดการรับฟัง เพราะผู้ฟังบางคนจะผูกพันกับรายการวิทยุในลักษณะของการเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวัน อย่างไรก็ตาม ผู้รับสารอาจมีอุปสรรคในการรับข่าวสารหากไม่มีวิทยุที่ใช้เปิดรับ ยกเว้นในกรณีที่ผู้รับสารมีวิทยุแบบพกพา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เปิดรับข่าวสารสามารถรับฟังข่าวสารได้ตลอดเวลา

(ข) โทรทัศน์

1) จำนวนผู้ใช้และปริมาณการใช้สื่อโทรทัศน์

จากข้อมูลในการเปิดรับข่าวสารพบว่า มีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 4 คนที่นิยมใช้สื่อโทรทัศน์อย่างจริงจังในการติดตามข่าวสารทางการเมือง ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่นๆ เปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ควบคู่ไปกับสื่อมวลชนประเภทอื่น หรืออาจจะเปิดรับได้น้อยกว่าสื่ออื่นๆ ขึ้นอยู่กับความสะดวกในเรื่องของเวลาและความเคยชินในชีวิตประจำวันที่จะเปิดรับชมจากสื่อดังกล่าว

2) เหตุผลในการเปิดรับข่าวสาร

- ลักษณะของสื่อ เนื่องจากธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่มีทั้งภาพและเสียง มีการรายงานข่าวจากเหตุการณ์จริง ทำให้ข่าวสารที่ปรากฏค่อนข้างจะเชื่อถือได้มากกว่าในสื่ออื่น ๆ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นสื่อมวลชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “สื่อประเภทโทรทัศน์จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วยตัวของสื่อเอง” อันเนื่องมาจากภาพและเสียงที่ปรากฏนั้นได้ถูกนำเสนอต่อสายตาของผู้เปิดรับโดยตรง

“สภาวการณ์การต่อสู้ทางการเมืองในปัจจุบันมันค่อนข้างสูง ทุกอย่างเกิดขึ้นได้จากการพูด โดยบางทีเราไม่รู้ว่าจะจริงหรือเท็จ ถ้ารัฐบาลให้ Perception ที่ทำลาย ไม่จำเป็นต้องไปอ่านจากรายงานที่คนเขียนหรือวิเคราะห์หรอก แต่ดูได้จากภาพที่เขาพูดได้ทันที” (พนา จันทรวีโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ใช้สื่อโทรทัศน์ในการเปิดรับข่าวสาร ก็คือ “1 ใน 4 ของผู้ใช้ มีรูปแบบของการเป็นผู้จัดรายการทางโทรทัศน์แบบ Pay-TV ด้วย” (พิเชียร อำนาจวรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2540)

- รูปแบบการดำเนินงานของสื่อ สื่อโทรทัศน์ยังคงเป็นสื่อที่ดำเนินงานภายใต้การควบคุมของหน่วยราชการ ทำให้การเสนอรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ ยังคงมีเสรีภาพได้ภายใต้การควบคุมของรัฐ ยกเว้นในกรณีสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินการโดยเอกชน ซึ่งสถานีโทรทัศน์เหล่านี้จะมีเสรีภาพที่มากขึ้นในการรายงานข่าวเฉพาะภายใต้จรรยาบรรณของสื่อมวลชนเท่านั้น

คนดูเริ่มจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบรายการโทรทัศน์ได้บ้างในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากการแข่งขันแย่งชิงคนดูของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ การให้คุณค่ากับคนดูในฐานะที่เป็น Rating ของสถานี ทำให้รายการข่าวซึ่งเคยมีรูปแบบในการนำเสนอที่อย่าง Tradition ในการรายงาน เริ่มมีการปรับตัวให้มีความน่าสนใจที่คนดูจะเลือกเปิดรับ นอกจากนี้คนดูยังเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดเวลาการออกอากาศของรายการต่าง ๆ ในสถานีอีกด้วย เช่น การเพิ่มช่วงเวลาของรายการข่าวให้มากขึ้น โดยการแบ่งเสนอออกเป็นช่วงเวลาต่างๆ เช่น ข่าวภาคเช้า ข่าวภาคเที่ยง และข่าวภาคค่ำ รวมไปถึงข่าวสั้นที่เสนอแทรกขึ้นมา นอกจากนี้รายการข่าวยังได้มีการปรับเปลี่ยนเวลาให้ตรง life style ของคนดู (ที่สัมพันธ์กับรายการละคร) โดยเลื่อนการเสนอข่าวข่าวภาคค่ำให้เร็วขึ้นจาก 20.00น. มาเป็น 19.00 น. (โดยมีช่วงเวลาสิ้นสุดของการรายงานข่าวภาคค่ำประมาณ 20.30น. - 21.00น.) สำหรับสถานีที่เน้นสาระและข่าวสาร ช่วงเวลาของการเสนอข่าวก็จะมีมากกว่าสถานีที่เน้นความบันเทิงช่วงหัวค่ำ จึงเห็นได้ว่าถึงแม้จะเป็นการกำหนดรูปแบบทางอ้อม แต่ก็ยังเป็นสัญญาณที่ชี้ให้เห็นว่า คนดูเริ่มมีความสำคัญและสามารถเข้าไปกำหนดสื่อมวลชนได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ในฐานะผู้ใช้สื่อโทรทัศน์ในการเปิดรับข่าวสารได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ "เสรีภาพในการเปิดรับข่าวสาร" จากสื่อโทรทัศน์ว่า ปัจจุบันจำนวนสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินการโดยเอกชนเริ่มมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะโทรทัศน์แบบ Pay-TV ที่ผู้ใช้ต้องเสียค่าใช้จ่ายรายเดือน จะส่งผลให้ผู้เปิดรับข่าวสารที่เป็นสมาชิกสามารถเลือกติดตามข่าวสารและรายการจากสถานีดังกล่าวได้อย่างอิสระและรับได้มากยิ่งขึ้นโดยไม่ถูกตัดทอนไปจากรายการอื่น ๆ เช่นเดียวกับสถานีแบบ Free-TV

"สิ่งสำคัญคือสื่อมันต้องดำเนินงานแบบเอกชน มันจะทำให้เรารู้สึกว่ามันไม่เอียงเข้าข้างใคร ก็เลยอยากติดตาม อย่างข่าวไทยสกายสิ เขาจะถ่ายยาวเลยว่าคนนี้พูดอะไรตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างพ็อยอยากจะรู้พ็ก็ดู ดูว่าใครพูดอะไร พ็ไม่ชอบอ่านบทวิเคราะห์หรือ บางทีมันเขียนให้ยาวอยู่กับที่นะ ถ้าพ็อยากรู้คดีปาทำชนะ พ็ก็เปิดทีวีดูเลย พวกเคเบิลทั้งหลาย ไทยสกาย IBC

ยกเว้นสถานี ITV ที่เสนอรายการข่าวภาคค่ำตั้งแต่ 19.00น. เรื่อยไปจนถึงช่วงข่าว 22.00น.

ฟังที่เขาพูดจริง ๆ มันไม่มีอะไรคืบหน้า เราก็เห็นนะว่าเขาพูด "ไม่ใช่เพราะข่าวที่ใส่สี" (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

การดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าวทำให้รายการข่าวในสถานีโทรทัศน์เหล่านี้มีอิสระในการเสนอข่าวมากขึ้น และสามารถนำเสนอข่าวสารได้อย่างเต็มที่ ทำให้สถานีโทรทัศน์ในแบบ Free TV เริ่มมีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอข่าวสารให้มีความน่าสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะ Free-TV ที่ดำเนินงานโดยเอกชน และจากพัฒนาการด้านการรายงานข่าวสารนี้เองที่ทำให้ผู้เปิดรับข่าวสารจากช่องทางดังกล่าวมีความรู้สึกชื่นชอบรูปแบบของสถานีที่มีเสรีในการเสนอข่าวและการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นผ่านสื่อโทรทัศน์ด้วย เช่น กรณีการเปิดบุทแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งในปีเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2538 และได้นำออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ITV (ปฐม สรรพชูดาญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

3) วิธีการเปิดรับข่าวสาร

- เนื้อหาที่เปิดรับ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ใช้สื่อโทรทัศน์มากที่สุด จะเปิดรับรายการข่าวเป็นหลัก โดยจะเปิดรับจากสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินงานโดยเอกชน ทั้งที่เป็น Pay-TV และ Free-TV ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่นอาจจะใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อต้องการสาระควบคู่ไปกับความบันเทิงด้วย

- ข้อจำกัดในการเปิดรับ เนื่องจากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่และเวลา สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเวลาว่างน้อยเนื่องจากยังใช้เวลาอยู่กับงานหรืออยู่ในช่วงเดินทางกลับบ้านทำให้โอกาสในการเปิดรับชมน้อยลง โดยเฉพาะช่วงเวลาที่เป็นการข่าวของสถานีโทรทัศน์แบบ Free-TV (ช่วงเวลาตั้งแต่ 18.00-21.30) การเปิดรับข่าวสารเพื่อให้ทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยสื่ออื่น ๆ ควบคู่ไปกับสื่อโทรทัศน์ ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายได้เลือกที่จะเป็นสมาชิกสถานีโทรทัศน์แบบ Pay-TV เพราะจะยังสามารถรับชมรายการจากช่องข่าวของสถานีได้ตลอดเวลา (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539) ปรากฏการณ์นี้จึงแสดงให้เห็นว่า นอกจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นชนชั้นกลางจะให้ความสำคัญในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์แล้ว ยังมีโอกาสในการเลือกรูปแบบของสถานีโทรทัศน์ที่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ให้สัมภาษณ์

"ITV เกิดจากการเปิดช่องในสมัยรัฐบาลอานันท์ ภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ที่สื่อมวลชนในตอนนั้นถูกปิดเป็นอน" (วิภา ดาวมณี, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2539)

อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงเสรีภาพและอำนาจการซื้อข่าวสารที่ชนชั้นกลางมีทางเลือกในการเปิดรับตามเงื่อนไขของตนเองมากขึ้น

(ค) หนังสือพิมพ์

1) จำนวนผู้ใช้และปริมาณการใช้สื่อหนังสือพิมพ์

โดยทั่วไปแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คนจะเลือกเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์เป็นพื้นฐาน มีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 6 คน ที่ให้ความสำคัญกับการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์เป็นอันดับแรก ในจำนวนที่เหลือจะใช้สื่อหนังสือพิมพ์รวมไปกับสื่ออื่น ๆ ตามความเหมาะสม แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์เป็นแหล่งข่าวสารสำคัญที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะเปิดรับในชีวิตประจำวัน

2) เหตุผลในการเปิดรับข่าวสาร

- ลักษณะของสื่อ นอกจากจะสามารถให้เนื้อที่รายละเอียดของข่าวสารและการเสนอข่าวสารที่มีสาระหนัก (Hard News) ได้มากกว่าสื่ออื่นแล้ว ลักษณะการเปิดรับข่าวสารยังไม่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในการเปิดรับข่าวสาร ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่พลาดข่าวสารประจำวันที่น่าสนใจอันมีสาเหตุมาจากการไม่มีเวลาติดตามรายการโทรทัศน์หรือวิทยุที่มีกำหนดการออกอากาศที่แน่นอน

"ผมอ่านหนังสือพิมพ์ เพราะผมไม่ค่อยมีเวลาว่างมาฟังข่าวหรือดูทีวีมากนัก ต้องทำงานแต่เช้า กลับบ้านก็ค่ำ หนังสือพิมพ์มันพอจะพกไปอ่านตรงไหนก็สะดวกดี อ่านย้อนหลังก็ได้ แล้วเนื้อหามันก็มีหลากหลายให้เราเลือกอ่านหรือเลือกซื้อ" (ปฐม สรรพพุดาญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

"คือครูชอบอ่านหนังสือพิมพ์ ที่บ้านจะรับหนังสือพิมพ์เยอะมากอะ ก็อ่านแบ่งกันกับสามี ส่วนของครูอาจจะเพิ่มภาษาอังกฤษเข้ามาด้วย เพราะจะเอาไปใช้สอนหนังสือ คัดเอาเรื่องที่น่าสนใจมาใช้" (รัตนวรรณ เภาวนิช, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540)

เนื่องจากธรรมชาติของตัวสื่อหนังสือพิมพ์จึงสร้างการเปิดรับข่าวสารให้กับผู้ให้สัมภาษณ์ได้อย่างทั่วถึงโดยไม่ต้องคำนึงถึงช่วงเวลาในการนำเสนอ และยังมีความสะดวกในการเปิดรับในสถานที่ต่าง ๆ (cold media) นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในปัจจุบันมีความหลากหลายทั้งในแง่ของ

ประเภทหนังสือพิมพ์และจำนวนฉบับ ทำให้ผู้บริโภคว่าสารมีทางเลือกในการเปิดรับข่าวสารตามความสนใจได้อย่างเต็มที่

- รูปแบบการดำเนินงานของสื่อ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่เป็นเจ้าของและดำเนินงานโดยเอกชน การเสนอข่าวสารจึงมีอิสระมากกว่าวิทยุหรือโทรทัศน์ที่ถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ เนื้อหาภายในหนังสือพิมพ์จะมีความหลากหลายทั้งเนื้อหาและอุดมการณ์ ซึ่งผู้อ่านสามารถหาอ่านได้จากทั้งบทความของนักเขียนหรือนักวิชาการทำให้ผู้อ่านที่สนใจข่าวเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์สามารถเลือกอ่านเนื้อหาข่าวได้อย่างอิสระมากกว่า

3) วิธีการเปิดรับข่าวสาร

- เนื้อหาที่เปิดรับ เนื่องจากสื่อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเน้นที่เนื้อหาสาระ ข่าวสารความรู้มากกว่าความบันเทิงเมื่อเทียบกับสื่ออื่น ๆ ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์จะเปิดรับข่าวสารด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการควบคู่กันไปคือ เปิดรับข่าวสารด้วยความสนใจส่วนตัวและเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพ ในขณะที่การเปิดรับเนื้อหาด้านบันเทิงจะเป็นลำดับรองลงมา หรือในบางครั้งอาจไม่ได้ให้ความสนใจเลย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือพิมพ์ด้วย ถ้าหนังสือพิมพ์ที่เปิดรับเป็นหนังสือพิมพ์ประชานิยม เนื้อหาที่เปิดรับอาจเปลี่ยนเป้าหมายไปเป็นการอ่านเพื่อความบันเทิงได้ เช่น การอ่านนิยาย ข่าวสังคม บันเทิง ฯลฯ

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์จะมีรูปแบบของการอ่านเพื่อแยกเก็บข้อมูลทั้งปัจจุบันและย้อนหลัง ทั้งที่เป็นการนำมาดัดแปลงเพื่อใช้ในการทำงาน หรือการตัดเก็บข่าวหรือความรู้ต่าง ๆ ที่ตนสนใจเอาไว้ เพราะข่าวสารจากหนังสือพิมพ์สามารถเก็บเอาไว้เพื่อนำมาใช้อ้างอิงหรืออ่านซ้ำในภายหลังได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ ทำให้การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์เป็นไปได้อย่างเต็มที่ในแง่ของการคงอยู่ของข่าวสาร (ปฐม สรรพพชุตญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

หนังสือพิมพ์รายวันที่วางจำหน่ายมีจำนวน 16 ฉบับ (ไม่รวมถึงหนังสือพิมพ์ประเภท กีฬา บันเทิง และหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์) ได้แก่ ไทยรัฐ , เดลินิวส์ , ข่าวสด , มติชน , สยามโพสต์ , แนวหน้า , บ้านเมือง , ไทยโพสต์ , สยามรัฐ , วัฏจักร , สื่อธุรกิจ , คู่แข่ง , กรุงเทพธุรกิจ , ผู้จัดการ , The Nation , Bangkok Post

จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะให้ความสำคัญกับการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ถึงแม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์จะใช้งานหนังสือพิมพ์ร่วมกับสื่ออื่น ๆ ก็ตาม ทั้งนี้เพราะผู้อ่านยังคงต้องการเนื้อหาที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับข่าวที่มากขึ้นพอที่จะนำมาใช้ในการถกเถียงในแต่ละประเด็นของข่าว หรือพูดโดยรวมก็คือผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้ยังคงเป็นชนชั้นกลางกลุ่มที่พยายามจะเปิดรับข่าวสารให้ได้มากที่สุดหากเงื่อนไขของเวลาและสถานที่เอื้ออำนวยอย่างเหมาะสมกับสื่อแต่ละชนิด การเปิดรับข่าวสารจากแหล่งสารที่มากมายเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถและความเข้าใจถึงข้อจำกัดบางอย่างที่แต่ละสื่อไม่สามารถให้ได้ และหาวิธีที่จะทดแทนส่วนที่ขาดหายไปของสื่อแต่ละประเภท เช่น ในกรณีของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ นอกจากจะต้องการความรวดเร็วจากการรายงานสดจากวิทยุและโทรทัศน์แล้ว ก็ยังต้องการรายงานที่มีรายละเอียดและข้อสรุปเชิงวิจารณ์ของข่าวจากหนังสือพิมพ์ด้วย

“ปกติผมจะดูทีวีกับอ่านหนังสือพิมพ์เป็นหลักในการติดตามข่าวสาร ส่วนใหญ่ก็เป็นการติดตามว่าข่าววันนี้ไปถึงไหนแล้ว พวกข่าวการเมือง ผมชอบติดตามปรากฏการณ์ทางการเมือง อยากรู้ว่าวันนี้มีข่าวอะไรบ้าง ใครวิเคราะห์การเมืองแบบไหนบ้าง เป็นความสนใจส่วนตัวนะครับ” (ศศิณ พัฒนภิรมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

“ใช้หนังสือพิมพ์กับโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ คือมันใช้ได้ 2 ส่วนนะคะ คือใช้กับตัวเอง และใช้กับการทำงานในการติดตามสถานการณ์ หนังสือพิมพ์จะให้ข้อมูลในด้านลึกมากกว่า โดยเฉพาะบทความของคอลัมนิสต์ต่าง ๆ มันจะได้แง่คิดในการมองปัญหาสังคมได้ดี บทความยังทำให้เรารู้เบื้องลึกที่เราสนใจ ซึ่งตรงนี้จะได้ประโยชน์มาก ส่วนที่วิมั้นก็ค่อนข้างแคบกว่าหน่อย เพราะมีเห็นแค่ภาพ ไม่ได้เห็นลงไปในความคิด ยกเว้นในบางรายการ ซึ่งก็มีน้อย” (ศยามล ไกยูรวงศ์, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2540)

- **ข้อจำกัดในการเปิดรับข่าวสาร** เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ต้องทำการซื้อแบบจ่ายเงินโดยตรง ดังนั้นผู้รับข่าวสารจึงต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินให้กับหนังสือพิมพ์ทุกฉบับที่ผู้อ่าน แตกต่างไปจากสื่อโทรทัศน์และวิทยุที่ผู้รับสารได้ทำการจ่ายเงินทางอ้อม (ผ่านการซื้อสินค้าจากโฆษณาและเจ้าของสินค้าจะเป็นผู้จ่ายค่าโฆษณาอีกทอดหนึ่ง) ผู้รับชม-ฟังจึงมีความผูกพันในสถานะ rating สำหรับผู้สนับสนุนรายการ และในขณะที่ราคาหนังสือพิมพ์ได้เพิ่มสูงขึ้น การตัดสินใจในการซื้อหนังสือพิมพ์จะลดปริมาณลงเหลือเฉพาะเล่มที่ใช่ประโยชน์จากการอ่านได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามผู้อ่านยังมีทางออกในการเปิดรับข่าวสารด้วยการหาอ่านหนังสือพิมพ์ได้จากสถานที่ให้บริการต่างๆ ไป เช่น ห้องสมุด หรือแม้แต่ในรถประจำทาง (Micro Bus)

ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนมีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์ในสถานที่ที่จัดเตรียมเอาไว้ แต่รูปแบบการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์จะต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ทำให้จำนวนฉบับที่เปิดรับมีความหลากหลายแต่วิธีการอ่านจะไม่สามารถเลือกอ่านรายละเอียดได้ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนจึงมีวิธีการอ่านแบบคร่าว ๆ เพียงให้ทราบว่าจะมีข่าวดังกล่าวเรื่องอะไร (บุชา บุษชาธรรม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2539)

จากเหตุผลของผู้ให้สัมภาษณ์ในการเปิดรับข่าวสารถึงแม้จะพบว่าความสนใจในเนื้อหาของ การเปิดรับจะมีแนวทางที่ชัดเจนในการเลือกที่จะเปิดรับเนื้อหาประเภทข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เหมือนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นแนวโน้มของความนิยมของชนชั้นกลางที่มุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับข่าวสารในชีวิตประจำวันอย่างมากก็ตาม แต่ในจุดนี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่านอกเหนือไปจากการติดตามข่าวสารเพื่อ ความรู้ หรือการนำไปใช้ประโยชน์แล้ว ส่วนหนึ่งของการเปิดรับข่าวสารยังคงไว้ซึ่งรูปแบบของความ บันเทิงที่แฝงอยู่ และจะออกมาในลักษณะของ "ความสนใจ" ในระหว่างหรือภายหลังจากที่ได้รับชมรายการ นั้นอยู่ด้วย เช่น การเปิดรับชม-ฟังการอภิปรายซักฟอกของนักการเมือง (การโต้เถียงของนักการเมืองใน สภาฯ) การรับชมรายการสนทนาทางการเมือง (การตั้งคำถามของผู้ดำเนินรายการบางคน) การอ่านบทความ ความทางการเมือง (เชิงเสียดสีนักการเมือง) เป็นต้น

(ง) อินเทอร์เน็ต หรือ ออนไลน์ (Internet or On-line)

1) จำนวนผู้ใช้และปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ต

สำหรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเปิดรับข่าวสารทางการเมืองในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่ามีผู้ให้ สัมภาษณ์จำนวน 4 คน ที่ได้ใช้สื่อนี้ โดยเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมในการเปิดรับตั้งแต่การมีอุปกรณ์เครื่อง มือสื่อสาร(คอมพิวเตอร์) ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง การมีทักษะการใช้งาน การจัดสรรเวลาเพื่อที่จะเข้าสู่ ระบบการใช้งาน และการรับภาระค่าใช้จ่ายในการเป็นสมาชิกของระบบสื่อสาร อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า การ ใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ให้สัมภาษณ์มีความแตกต่างไปจากการใช้สื่อมวลชนประเภทอื่นในเรื่องของการใช้ เพราะความเคยชิน แต่เป็นการใช้ที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ

มีความเป็นไปได้ที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะใช้เนื่องจากความเคยชินในชีวิตประจำวัน โดยมีผู้ให้ สัมภาษณ์คนหนึ่ง (ลือชา ชับมัน) ได้ใช้ระยะเวลาหนึ่งอยู่ในต่างประเทศซึ่งมีการใช้อินเทอร์เน็ตอย่าง แพร่หลาย การใช้วิธีสื่อสารนี้จึงถือเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันของผู้ให้สัมภาษณ์ และความเคยชินนี้ ก็ได้ติดตามมาเมื่อผู้ให้สัมภาษณ์ได้กลับมาใช้ชีวิตที่เมืองไทยด้วย

2) เหตุผลในการเปิดรับข่าวสาร

- ลักษณะของสื่อ การสื่อสารแบบไร้พรมแดน คือจุดเด่นของการสื่อสารวิธีนี้ ผู้ใช้สามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้ตามความสนใจ นอกจากนี้ยังมีอิสระในการสื่อสารในรูปแบบ interactive กับผู้สื่อสารคนอื่น ทำให้ผู้เปิดรับสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน

“ผมชอบเรื่องการ On-line มากเลยครับ เพราะว่ามันช่วยให้เราได้คุยกับคนที่สนใจเรื่องเดียวกันจริง ๆ คือเราสามารถเลือกที่ที่เราจะเข้าไปแสดงความคิดเห็นได้ มันมีที่เฉพาะให้ไปแสดงออก มันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างวัฒนธรรมการโต้ตอบทางความคิดเห็นของคนในสังคม” (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

- รูปแบบการดำเนินงานของสื่อ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตได้นำเอาข้อที่ขาดหายไปในเรื่องมวลชนอื่นมาเพิ่มเอาไว้ภายในสื่อชนิดนี้ โดยเป็นการเพิ่มความสามารถในการเปิดรับข่าวสารของผู้ใช้ที่มากขึ้น กล่าวคือ ผู้ใช้มีเสรีภาพที่จะเลือกรับข่าวสาร และเลือกแหล่งสารที่เปิดรับ รวมถึงเสรีภาพที่จะได้แสดงความคิดเห็นในฐานะผู้ส่งสาร และที่สำคัญขอบเขตที่กว้างไกลของข่าวสารในอินเทอร์เน็ตจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้ใช้ให้มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาข่าวสารเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันการใช้สื่อดังกล่าวในการเปิดรับข่าวสารยังให้ความรู้ลึกของการยกระดับในการรับรู้ข่าวสารที่มากขึ้นในกลุ่มผู้ใช้ โดยการหนีออกจากกฎเกณฑ์การถูกกำหนดความสนใจโดยสื่อมวลชน ในเวลาเดียวกับที่ตัวสื่อยังได้ตอบสนองความต้องการความทันสมัยแก่ผู้ที่ไม่เฉพาะเพียงแค่อ่านข่าวสารเท่านั้น แต่เป็นความทันสมัยในการเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยอีกด้วย

3) วิธีในการเปิดรับข่าวสาร

- เนื้อหาที่เปิดรับ ลักษณะของสื่อมีความแปลกใหม่และพิเศษนี้ก็ได้ทำให้เกิดลักษณะของการคัดกลุ่มผู้ใช้จากกลุ่มชนชั้นกลางอีกชั้นหนึ่ง นอกเหนือไปจากการคัดกลุ่มตามเงื่อนไขของการใช้เทคโนโลยี นั่นก็คือการคัดเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ให้มารวมกัน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงทางความคิดของคนกลุ่มนี้ ทำให้ลักษณะของกลุ่มคนที่เข้าไปใช้สื่อชนิดนี้มีข้อพิเศษแตกต่างไปจากสื่อมวลชนทั่วไปตรงที่ กลุ่มผู้ใช้จะมีลักษณะเฉพาะทางด้านเนื้อหามากขึ้น หมายความว่ากลุ่มผู้ใช้ระบบนี้จะมุ่งเข้าสู่เนื้อหาที่ตนสนใจในทันที ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถระบุลักษณะของกลุ่มที่เข้าว่าเป็นระดับมวลชนในสื่อชนิดนี้ได้อย่างชัดเจน ขึ้นอยู่กับความเป็นที่นิยมของเครือข่าย (Web Site) และวัตถุประสงค์ของเครือข่ายว่าจะดำเนินกิจกรรมในลักษณะใด

นอกจากนี้เนื้อหาภายในของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังมีความหลากหลาย และมีจำนวนมหาศาล ซึ่งสร้างความพอใจให้กับผู้ใช้อย่างมาก ผู้ใช้มีอิสระและสามารถเลือกเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจของตนได้อย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องอาชีพการงาน หรือความสนใจส่วนตัว

"ที่ผมใช้ตอนนี้ก็คือ On-line ของ The Nation ครับ แต่ว่าเค้าเน้นข่าวหุ้น อย่างผมสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ก็พยายามหาแหล่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ซึ่งมันก็มีให้เราเข้าไปอีกเยอะเลยครับ" (บุชา บุชาธรรม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2539)

"ผมรับข้อมูลจาก Internet เยอะเหมือนกัน เพราะว่าภาพมันกว้าง ข้อมูลมันเยอะครับ หากผมสนใจเรื่องเศรษฐกิจ ผมก็มีแหล่งข้อมูลเฉพาะอยู่แล้ว หรือเรื่องการเมืองอะไรต่าง ๆ เราก็ต้องเชื่อมโยงความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งงานเขียนและงานสอน" (เฉลิมพร อุณแก้ว, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2540)

จากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 2 รายต่างใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเปิดรับข่าวสารแทนการใช้หนังสือพิมพ์ในบางโอกาส และแสดงให้เห็นว่าสื่อชนิดนี้ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทั้งในด้านความสนใจส่วนตัว และข่าวสารที่เอื้อประโยชน์ต่อวิชาชีพ โดยสื่อใหม่ได้เข้ามาแทนที่และทดแทนในสิ่งที่สื่อมวลชนรูปแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์ได้อย่างเต็มที่

ข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับการใช้สื่อชนิดนี้ในการสื่อสารก็คือ รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นในกลุ่มเฉพาะผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากจะทำให้การสื่อสารไม่ต้องถูกคัดเลือกเหมือนการใช้งานในสื่อมวลชนแล้ว ผู้สื่อสารก็ไม่ต้องกังวลกับการเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงจากการสื่อสารความคิดผ่านทางตัวหนังสือมากนัก ซึ่งแตกต่างจากการใช้สื่อมวลชนที่ค่อนข้างจะเปิดเผยต่อสายตาคนภายนอกมากกว่า

- ข้อจำกัดในการเปิดรับ ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารนี้ มีข้อจำกัดในเรื่องของอุปกรณ์ที่จะใช้ได้ ในสถานที่ที่จำกัด ผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะเปิดรับสื่อได้จากที่บ้าน หรือที่ทำงานเท่านั้น ลักษณะของการใช้งานจึงค่อนข้างจะมีแนวทางที่จะปลีกตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างในช่วงหนึ่ง เพื่อเข้าสู่สิ่งแวดล้อมอีกแบบหนึ่ง (ซึ่งต้องใช้ความตั้งใจในการสื่อสารกับสื่อและอุปกรณ์การสื่อสาร) ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับรูปแบบของการดำเนินชีวิตของชุมชนเมืองที่มีลักษณะโดดเดี่ยวและกระจัดกระจาย ในขณะที่มนุษย์ยังคงต้องการที่จะสื่อสารกับผู้อื่น แนวความคิดที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์จากการใช้ดังกล่าวก็คือการเกิดของชุมชนใหม่ที่เรียกว่า "ชุมชนอิเล็กทรอนิกส์" ในกลุ่มผู้ใช้

"เทคโนโลยีมันอาจจะทำให้เกิด individual แต่ความที่มันมีประสิทธิภาพ กลับทำให้มันสื่อกันได้มากขึ้น การรวมตัวของผู้ใช้จะมีรูปแบบใหม่ ก็คือการส่งผ่านข่าวสารหรือความคิด แทนการไปรวมตัว ตัวระบบมันอาจจะทำให้ดูว่าห่างก็จริง แต่พลังที่จะสะท้อนมันไม่ได้ลดลง มีแต่จะเพิ่มขึ้นเพราะมันสื่อสารออกไปได้อย่างกว้างขวาง" (เฉลิมพร อุ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2540)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นทางออกของคนเมือง หรือคนชั้นกลางที่ปรารถนาจะรวมตัวหรือต้องการสื่อสารกับบุคคลอื่น ซึ่งต่างก็กำลังดำเนินชีวิตภายใต้ข้อจำกัดในวิถีการดำเนินชีวิตแบบคนเมือง อาจจะกล่าวได้ว่าลักษณะของชุมชนเมืองที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมได้แยกห่างออกจากกัน กำลังถูกทำให้กลับมาเชื่อมกันใหม่ด้วยวิธีการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือประสานรอยแยกนั้น

จากรายละเอียดของแบบแผนการเปิดรับจากสื่อประเภทต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงแบบแผนการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 14 คน

	วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์	อินเทอร์เน็ต
ปริมาณการเปิดรับ	มากที่สุด 3 คน	มากที่สุด 4 คน	มากที่สุด 6 คน	มีผู้ใช้เพียง 4 คน
ลักษณะการใช้	<ul style="list-style-type: none"> -กลุ่มที่ใช้มากจะเจาะจงเปิดรับสถานีที่จัดรายการข่าว / วิเคราะห์ข่าว -ใช้ร่วมกับสื่ออื่นในการเปิดรับข่าวสาร -อาจเปิดรับตามความเคยชินในชีวิตประจำวัน -เพื่อความบันเทิง 	<ul style="list-style-type: none"> -กลุ่มที่ใช้มากจะเจาะจงเปิดรับรายการข่าวสาร (Free-TV, Pay-TV) -ใช้ร่วมกับสื่ออื่นในการเปิดรับข่าวสาร -อาจเปิดรับตามความเคยชินในชีวิตประจำวัน -เพื่อความบันเทิง 	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นสื่อที่ทำการเปิดรับทั่วไปมากที่สุด -ใช้เพื่อต้องอ่านข่าวเป็นหลัก -อาจเปิดรับตามความเคยชินในชีวิตประจำวัน 	มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการใช้
เนื้อหาที่เปิดรับ	<ul style="list-style-type: none"> -กลุ่มที่เปิดรับอย่างจริงจังจะเปิดรับรายการข่าวเป็นหลัก -รายการที่ได้รับ ความสนใจเป็นพิเศษคือ รายการที่ผู้ฟังสามารถ Called-in ได้ 	สำหรับกลุ่มที่เปิดรับอย่างจริงจัง จะเปิดรับรายการข่าวเป็นหลัก	ข่าวสารด้านการเมือง และสาระความรู้ต่าง ๆ (Hard News)	ข่าวสารที่ตรงกับความสนใจเฉพาะบุคคล
เหตุผลในการเปิดรับ	<ul style="list-style-type: none"> -มีความสดของข่าวสาร (Hot Media) -สามารถเปิดรับโดยแทรกอยู่ในกิจกรรมอื่น ๆ ได้ -ควบคุมรายการขณะออกอากาศได้ลำบาก 	<ul style="list-style-type: none"> -รายงานจากสถานการณ์จริง -รูปแบบรายการข่าวของ Free-TV มีการพัฒนามากขึ้น -รายการข่าวของ Pay-TV ให้เสรีภาพในการเปิดรับสูง 	<ul style="list-style-type: none"> -เน้นที่เนื้อหาของข่าวสารเป็นหลัก -เสรีภาพของการนำเสนอข่าวสาร -ใช้ประโยชน์จากข่าวสารได้เต็มที่ (Cold Media) 	<ul style="list-style-type: none"> -สามารถเลือก Forum ที่สนใจได้อย่างเสรี -มีปฏิริยาการสื่อสารแบบโต้ตอบได้ (Interactive)
เงื่อนไขของการเปิดรับ	เครื่องมือที่ใช้ในการเปิดรับ	เครื่องมือเปิดรับสถานที่ และ เวลา	ค่าใช้จ่ายต่อวัน เวลาที่ใช้ในการอ่าน	ต้องมีความพร้อมค่อนข้างสูง

จากตารางสามารถสรุปพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วชนชั้นกลางกลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มที่มีระดับของการเปิดรับสื่อมวลชนสูง โดยปริมาณการเปิดรับเนื้อหาจะเน้นข่าวสารการเมืองและสังคมเป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมการเปิดรับทุกสื่อมวลชน (วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์) ยกเว้นกรณีของการใช้อินเทอร์เน็ตที่ยังมีจำนวนผู้ใช้ไม่มากนัก

สำหรับการอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเปิดรับข่าวสารในบทนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า ชนชั้นกลางกลุ่มดังกล่าวได้ให้ความสนใจในวิธีการหรือรูปแบบของรายการที่มีการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรายการสด หรือรายการทางโทรทัศน์ซึ่งอธิบายได้ว่า ชนชั้นกลางกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้ได้มุมมองที่แตกต่างออกไป ซึ่งปรากฏวิธีดังกล่าวในการใช้อินเทอร์เน็ตในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ใช้ แต่มีข้อน่าสังเกตก็คือ บทบาทในการเป็นผู้ส่งสารมีความแตกต่างกัน ระหว่างสื่อมวลชนกับอินเทอร์เน็ต โดยอาจมีสาเหตุจากเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งในบทที่ 5 ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลางในฐานะผู้รับ-ส่งสารต่อไป